

Het geschreven curriculum in de onderbouw

Inhoud

Het geschreven curriculum in de onderbouw.....	1
Kerndoelen	1
Overzichtskennis vs thema's	1
Kerndoelen 1993	2
Kerndoelen 1998	2
Kerndoelen 2006.....	2
Methodes	4
Referentie.....	4

Kerndoelen

Sinds we in ons land kerndoelen hebben (1993), zijn die bij elke nieuwe wijziging in aantal verminderd en steeds globaler geworden. We hebben ten slotte in ons land geen nationaal curriculum. Tenminste niet voor het basisonderwijs en de onderbouw van het voortgezet onderwijs al werpt het examenprogramma natuurlijk wel zijn schaduwen achteruit.

Maximale vrijheid voor elke docent zou je denken als je kijkt naar de huidige kerndoelen. Maar zo wordt het niet ervaren, althans dat is een van de argumenten voor de beoogde herziening in 2020. Er moeten nieuwe kerndoelen komen die de docenten enerzijds meer houvast geven en anderzijds voldoende vrijheid om zelf inhoud te geven aan hun curriculum. Die houvast was er natuurlijk al lang. SLO heeft voor het basisonderwijs de kerndoelen nader uitgewerkt, geconcretiseerd en van voorbeelden voorzien in 'Tussendoelen en Leerlijnen' (<http://tule.slo.nl/>) en voor het voortgezet onderwijs in leerdoelen in <https://leerplaninbeeld.slo.nl/> En voor wie dat nog niet voldoende houvast biedt zijn er natuurlijk de geschiedenismethodes van diverse uitgevers waaruit men kan kiezen. Maar die zijn weer zo vol dat docenten klagen over overladenheid, omdat ze niet durven of willen kiezen. Vandaar dus het nieuwe adagium meer houvast, maar voldoende ruimte. Of dat gaat werken?

Overzichtskennis vs thema's

De laatste jaren, stelt de inspectie in een evaluatie van vijf jaar basisvorming (1999), spelen er twee belangrijke tegenstellingen in het denken over het ideale geschiedenisonderwijs. Zo staan de voorstanders van chronologische overzichtskennis (jaartallen!) tegenover de aanhangers van een thematisch kennisaanbod. Maar ook botst het aanleren van kennis en inzicht met het leren van vaardigheden en de nadruk op bestaansverheldering. Deze tegenstellingen gelden niet alleen het onderwijs in de bovenbouw, maar ook in de onderbouw. Daar verschuift de inhoud van het vak van politieke geschiedenis naar sociale, economische en mentaliteitsgeschiedenis. Kritiek op de kerndoelen was er (uiteraard) ook. Het programma was te overladen, de kerndoelen te ambitieus en te abstract geformuleerd. Er lag een te sterke nadruk op vaardigheden en vooral op het werken met bronnen. Daardoor was er te weinig aandacht voor overzichtskennis en de historische context. Zoals uit onderstaand overzicht blijkt zijn de kerndoelen in de loop der jaren steeds verder geglobaliseerd, maar het is de vraag of de overladenheid daarmee is verdwenen en of de ambities daarmee ook daadwerkelijk zijn bijgesteld.

Kerndoelen 1993

De eerste kerndoelen voor het vak geschiedenis waren, naar inhoud en vaardigheidseisen, tamelijk gedetailleerd weergegeven en ingedeeld in een aantal domeinen:

- Benaderingswijzen en vaardigheden
- Economisch-sociale oriëntatie
- Bestuurlijk-politieke oriëntatie
- Cultureel-mentale oriëntatie
- Staatsinrichting

Kerndoelen 1998

Deze kerndoelen zijn de enige waarin expliciet aandacht wordt besteed aan het gebruik van informatie- en communicatietechnologie. Opvallend zijn ook de gedetailleerde eisen die aan de historische vaardigheden worden gesteld, eisen die nauwkeurig aansluiten bij de eisen in de bovenbouw. Vergeleken met 1993 zijn twee domeinen, namelijk Multiculturele samenleving en Natuur en milieu, toegevoegd,

Kerndoelen 2006

Sinds 2006 is de derde generatie kerndoelen van kracht. De inhoud, gebaseerd op de indeling in tijdvakken, is zeer globaal geformuleerd:

Kerndoel 37: Historische basiskennis

De leerling leert een kader van tien tijdvakken te gebruiken om gebeurtenissen, ontwikkelingen en personen in hun tijd te plaatsen. De leerling leert hierbij over belangrijke historische personen en gebeurtenissen en over kenmerkende aspecten van de volgende tijdvakken: tijd van jagers en boeren (prehistorie tot 50 v. Chr.), tijd van Grieken en Romeinen (3000 v. Chr. – 500 na Chr.), tijd van monniken en ridders (500 – 1000), tijd van steden en staten (1000 – 1500), tijd van ontdekkers en hervormers (1500 – 1600), tijd van regenten en vorsten (1600 – 1700), tijd van pruiken en revoluties

(1700 – 1800), tijd van burgers en stoommachines (1800 – 1900), tijd van wereldoorlogen (1900 – 1950), tijd van televisie en computer (1950 – heden).

De leerling leert daarbij in elk geval de relatie te leggen tussen de gebeurtenissen en ontwikkelingen in de 20^e eeuw (waaronder de Wereldoorlogen en de Holocaust), en hedendaagse ontwikkelingen.

Van de eisen die in 1998 aan de historische vaardigheden zijn gesteld zien we in de kerndoelen nog maar heel weinig terug:

Kerndoel 40: Omgaan met historische bronnen

De leerling leert historische bronnen te gebruiken om zich een beeld van een tijdvak te vormen of antwoorden te vinden op vragen, en hij leert daarbij ook de eigen cultuurhistorische omgeving te betrekken.

Ook bij de globale formulering van kerndoelen voor de onderbouw van het vmbo, het havo en/of het vwo is de systematiek van de tien tijdvakken gevolgd. De zogenoemde kenmerkende aspecten worden hier wél benoemd, maar zijn in de kerndoelen niet gespecificeerd. Het aanvankelijke onderscheid tussen vmbo enerzijds en havo/vwo anderzijds (CMHV, 2001) is zo verdwenen. De door SLO-geformuleerde tussendoelen (<http://leerplaninbeeld.slo.nl/>) gaan wel uit van de 27 (vmbo), respectievelijk 37 (havo/vwo) kenmerkende aspecten, die de commissie noemt. Net zomin als de 'Tussendoelen en Leerlijnen' voor het PO (TULE) hebben deze tussendoelen een verplichtend karakter.

Eerder als in het primair onderwijs is de canon van Nederland in 2010 officieel opgenomen in de kerndoelen van de onderbouw van het voortgezet onderwijs. Kerndoel 37 is aangevuld met: '*De vensters van de canon van Nederland dienen als inspiratiebron voor de behandeling van de tijdvakken.*' SLO heeft een publicatie gemaakt waarin de canon in het systeem van de tien tijdvakken is ingevlochten (de Boer, van der Kaap, Oorschot, Paus, Roozen, & van Tuinen, 2009). Deze publicatie maakt duidelijk dat het onderwijzen van de canon niet alleen de verantwoordelijkheid is van het vak geschiedenis, maar ook van andere vakken, zoals aardrijkskunde, Nederlands, de kunst- en zelfs de natuurwetenschappelijke vakken.

Op ca. een kwart van alle scholen voor VO wordt het onderwijs tweetalig (TTO, Engels-Nederlands) aangeboden. In de regel betreft het onderbouwafdelingen voor havo/vwo-onderwijs, maar ook het tweetalige vmbo is in opmars. Geschiedenis is een van de vakken die daarbij vrijwel altijd in het Engels wordt aangeboden – getuige o.a. ook de vele Engelstalige methodes die op de markt zijn. Wat betreft het leerplan richt dit TTO zich in hoofdlijnen naar de Nederlandse vormen en voorschriften, met tijdvakken, kenmerkende aspecten en de canon. Vanzelfsprekend kunnen scholen met een TTO-afdeling daarin eigen accenten zetten, onder meer door het leggen van inhoudelijke verbanden met andere zaakvakken en het Engels, alsmede met het internationaliseringsaanbod dat gebruikelijk is op zulke scholen. Onderzoek naar de effecten van dit tweetalige onderwijs, o.a. ook op het begrip van geschiedenis / het historische (leren) denken en redeneren, is volop bezig en zeer gewenst.

Methodes

Ook voor de onderbouw van het voortgezet onderwijs geldt dat de educatieve uitgevers, met de door hen ontwikkelde methodes een belangrijke, vaak laatste schakel vormen in de keten van het geschreven leerplan.

Veelgebruikte methodes voor geschiedenis als afzonderlijk vak zijn *Memo* (Malmberg), *Geschiedeniswerkplaats* (Noordhoff Uitgevers), *Feniks* (ThiemeMeulenhoff) en *Sprekend Verleden* (WalburgPers Educatief)

Inmiddels is van elk van deze vier methodes ook een (vertaalde) Engelstalige versie beschikbaar, al dan niet onder dezelfde naam. Speciaal voor het TTO zijn daarnaast twee Engelse methode op de markt: *Digging Deeper* (Pearson Education) en *Bricks History* (OVD).

Referentie

Boer, M. de, Kaap, A. van der, Oorschot, F., Paus, H., Roozen, I. Tuinen & S. van (2009). *De canon in de onderbouw vo*. Enschede: SLO. Geraadpleegd op 26 september 2014 van <http://www.slo.nl/downloads/2009/De-canon-in-de-onderbouw.pdf/>